

Biserica și Școala

Foaie bisericească școlastică, literară și economică.

Apare odată în săptămână: **DUMINECA.**

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr. : pe jumătate an 7 fr.

PREȚUL INSERTIUNILOR :

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte
8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacțiunii

„BISERICA și ȘCOALA“

Ear banii de prenumerațiunea
TIPOGRAFIA DIECESANA în ARAD.

Leagănul.

Trăim zile grele.

Nu odată ni-se cutremură simțirea, ni-se tulbură sufletul, la vederea conflictelor, anomaliilor și decrepitudinii din viață.

Vremurile își au păcatele și relele lor, cari vin ca năpăsturi năpraznice peste omenime și se desvoltă, alimentate de o însălbătăcită luptă, produsă de reaua interpretare a principiilor mari, ce se nasc în capetele cugetătoare și se aplică fals, de elemente necompetente, ba rele chiar, din punct de vedere moral.

Momente de aceste întotdeauna au fost în lume!

Ordinea morală trebuie însă să guverneze, căci numai când ordinea morală dominează, își desfășură omenirea mersul său pe calea firească, în această viață; și numai ordinea morală este în stare să înfrângă hidra vrășmașiei dintre oameni și neorânduiri ivite în întocmirile omenești.

De-aceia, datorința și chemarea instituțiilor lor cu misiune superioară morală în primul rând este, să lucreze la concentrarea elementelor bune; și în special chemarea bisericeii este, »pașterea turmei cuvântătoare« pe câmpul credinței nestramutate, întrunind credincioșii în staulul virtuților creștine.

Sub această edgidă, în semnul credinței tradiționale, în trecutul istoric al poporului nostru, pretutindeni vedem masele mari în jurul preoților „cu crucea în frunte“, vedem acest popor păstrând cu sfințenie amintirea martiriului sau preamărind opera apostolică a arhierilor bisericeii sale.

Și din mijlocul evlaviei și religiozității sale atât de concrescute cu ființa sa omenească și națională, de ce oare vedem răpindu-se azi elemente?

Oțelit în suferințe de veacuri, nu l-au ademenit pe românul ortodox promisiuni, nici goane, nu l-au înfrânt sibiline vestitoare de alte fericiri cerești și pământești, pentru că tare a fost în adevrata sa credință și în conștiința sa de neam, în dragostea de limbă. Dar' mai ales, putere a prins pentru a bravă intemperiiile vremurilor, în conștiința indisolubilității, a unității sale cu reprezentanții lui Dumnezeu pe pământ.

Sub greutatea zilelor negre, preoți și popor apar ca o unitate, având aceleași îndurări, aceleași mângăieri, aceleași interese și aspirații.

Acî este taina mare a contopirii naționalității cu biserica, de acî conceptul de »lege românească«,

Nu bogați în învățătură, dar' nedeștepți de sufletele țărânilor, au fost preoții din trecut, cu vorba și cu fapta arătându-se că sunt neam din același neam, sânge din același sânge, cu aceeași soartă și același rost, același leagăn, același mormânt.

Și furtuni mari, sângeroase chiar au trecut peste această țară, peste bătrânii noștri, cari ne-au lăsat un neam viguros, vrednic de înaintare și nepângărit în morala sa.

Căci cu tot sufletul se leagă poporul de conducătorii săi firești și nu se depărtează de dâșii, decât atunci, când încrederea într'înșii îi slăbește, când îi vede înstrăinându-se de dâșii și căutând după interese străine și întovărășiri contrare ordinii morale, pe care sufletul fără prihană al poporului o simte și o înțelege.

Dar' astăzi oare cum stăm?

Curentele bolnăvicioase din ale timpului de față, apucături primejdioase, cari nu odată ajung în conflict cu ordinea morală, își încearcă ghimpul cu venin și în corpul poporului nostru.

Clerul nostru de azi e mult mai bine pregătit pentru lupta grea a vieții, pentru sublima mi-

siune apostolică și totuși nu lipsesc cazuri de intoxicare cu păcate aduse de duhul vremii.

Nu voim prin această constatare să aruncăm vina mizeriilor sociale din mijlocul poporului asupra preoției, dar' o remarcăm, ca un memento, căci unde e primejdia mai mare acolo se cere jertfă mai multă. Și credem, că nu multă jertfă cerem, ci înțelegerea situațiilor, în întoarcerea la leagăn, la cămin, în mijlocul poporului, cu toată inima, la popor, în popor, a tuturor aceluia, cari din popor au eșit; și îndeosebi cultivarea armonică a intereselor, armonizarea intereselor conducătorilor direcți ai poporului cu interesele poporului. Aceasta o cere atât biserica, dar' și întreg neamul și aceasta o pretind și ordinea morală și fericirea tuturor celor rânduți de Dumnezeu pe pământul acestei patrii.

Adevărul bisericei ortodoxe.

(Urmare)

Precum provine, după psihologia empirică, voința intelectuală sau liberă din sufletul nostru spiritual, analog s'a născut și logos sau voința intelectuală a lui Dzeu din spiritul său, dară fiindcă Dzeu unul este total numai spirit curat, logos sau *voința sa soterică s'a**) născut din unul Dzeu, spiritul cel prea curat.

Fiind omul, spre realizarea misiunii sale, dotat cu un spirit, Dzeu ca spiritul suprem i-a luminat în toate timpurile spiritul, ca să cunoască misiunea sa finală, mijloacele de realizare și cu deosebire să tindă a o împlini, analog cum spre realizarea și perpetuarea creației materiale a pus în materia metafizică capacitatea actualității formătoare și voința naturală de a se conserva și a se perpetua în existență și aceasta constantă manifestare a actualității unui Dzeu se numește Dzeu spiritul, pentru că terenul său de operațiune este lumina intelectuală a neamului omenesc; eară atributul *sfânt* arată atât scopul cât și efectul înrăuririi sale luminoase asupra sufletului spiritual al omeniei.

Resumativ rezultă, că cauzalitatea supremă și intelectuală a produs pe cea fizică din ordinea naturală, prin dânsa a creat atât făpturile cât și condițiile de existență, ca creațiunea să se perpetue în existență, și ca atare o numim *Dzeu creatorul*; de oarece însă a dat omului existență și cele necesare spre dânsa cât și ereditatea calităților, se numește în termin familiar și antropomorf „*Dzeu Tatăl*“.

Finalitatea supranaturală sau voința supremă a unui Dzeu, care voeste ca tot ce există să-și realizeze misiunea și omul ca spirit, să tindă spre supremul spirit, a creat în ordinea naturală finalitatea naturală, în puterea cărei toate ființele tind în mod conștiut sau și neconștiut

spre plinirea misiunii lor. Aceasta voință intelectuală supremă și soterică al *unui Dzeu* fiind din veci activă, în timp a deșteptat bărbați providențiali spre conducerea omeniei către realizarea misiunii spirituale, eară la plinirea timpului, când neamul omenesc prin revelațiunea naturală și prin cea supranaturală (condusă de voința soterică a lui Dzeu) a devenit capabil a cunoaște mediul mântuirii, când conducătorul de samă omenească numai era în stare a-i interpreta adevăratele principii soterice, a sosit Dzeu logos singur în incarnațiunea omului Iisus. Precum voința se naște din spiritul nostru s'a născut și logos ca supremă voință a unui Dzeu din Dzeu ca *Tatăl*, care după ce ne-a creat, voeste să ne și conducă la realizarea misiunii spirituale. De oarece aceasta conducere tinde a pune pe om în raport fiiesc cu Dzeu, de oarece după corp a fost un fiu al lui Dzeu, după spirit a proeșit din puterea spirituală a lui Dzeu *Tatăl*, cum esă fiul omenesc din puterea fizică a părintelui, se numește per analogiam „*Dzeu fiul*“.

Actualitatea supranaturală, care a creat pe cea naturală, este a treia manifestare constantă a unui Dzeu, în firea neconștiută este activă ca actualitate naturală, în cea conștiută ca actualitate spirituală, și conștiută, *ea ne luminează spiritul, ca să cunoaștem adevărul misiunii spirituale*, descoperite de Dzeu logos și adevărul doctrinei soterice aduse de însuși Dzeu logos cuvântul, precum și să voim a aplica spre realizarea ei mijloacele grațiale și aceea manifestare constată a unui Dzeu, este *Dzeu spiritul sfânt*.

Precum în ordinea naturală cauzalitatea este totodată actualitate și finalitate naturală, ear unde se ivește cauzalitatea proes din dânsa finalitatea și actualitatea, unul Dzeu este deodată cauză creatoare și țitoare, autorul scopului final moral și principiu luminător. Dară precum în ordinea naturală actualitatea și finalitatea proes sau rezultă din cauzalitate, căci îndată ce se ivește o cauză se ivește după scopul ei și acțiunea, în ordinea supranaturală proesă atât logos cât și spiritul sfânt din Dzeu, ca cauză supremă sau *Tatăl*; precum în ordinea naturală actualitatea este conștința necesită a cauzei și percurge, după scopul final, nu iese însă și din dânsul, analog nici spiritul sfânt condus de Dzeu logos sau de voința soterică, purcede numai din *Tatăl* nu însă și din *Fiul*.

Fiind deci ordinea naturală copia celei supranaturale, neputând actualitatea proeși din finalitate ci numai din cauzalitate și percurge conform finalității, nici Dzeu spiritul sf. nu poate proeși din *tatăl* și din *fiul* ci numai din *tatăl*, spre a lumina omenimea *conform conducerii soterice a lui Dzeu fiul*.

De aceea nici dogma „*filioque*“ nu are nici un raționament. A susține adevărul ei, înseamnă a susține, că acțiunea proesă, *ca atare* din scop și din cauză, ceea ce însă nu este adevărat, căci *numai cauza produce dară și numai scopul conduce acțiunea*. Fiind scopul *ca plan* de natură intelectuală, ca efect o realizare fizică de natură fizică, eară actualitatea fizică, care produce efectul fizic și cea intelectuală, care produce scopul

*) Analog susține mitologia clasică elină, că Palas Atene s'a născut din capul lui Zeus.

sau planul intelectual, de aceea s'ar putea contra dogmei „filioque“ mai cu drept zice că fiul purcede *dela tatăl și dela spiritul sfânt* nu însă spiritul *dela tatăl și fiul*.

II. Pânea euharistică.

Pentru adevărul, că Iisus Hristos a așezat sf. taină euharistică pe pâne dospită, mărturisește atât practica bisericii vechi-apostolice, patristice și ecumenice, cât și faptul, că la cina cea de taină n'a serbat pâștile jidovești pe azimă ci mai înainte cele ale *legei noue*, pe *pâne dospită*.

Pe lângă acest argument istoric ni se oferă și cel intern metafisic, care rezultând din însași ideea soterică a *legei noue* și din cea a sacramentului euharistic demonștră, că Iisus Hristos n'a putut nici într'un caz institui sacrificiul euharistic de cât *numai pe pâne dospită*.

Dzeu Mântuitor venit pe pământ, ca regenerând religiozitatea și moralitatea neamului omenesc să-l puă în raport fiiesc cu Dzeu, s'a folosit spre aceasta grandioasă operă de mijloacele cele mai efective.

Fiind în legea veche fericirea temporală princip moral, constau manifestațiunile de cult extern maximalmente în manifestațiuni fizice de natură sensualistă, asemenea erau și vederile teiste în genere antropomorfiste. Stând omenimea, diametral privită, încă pe o treaptă joasă de abstracțiune și avânt spiritual, nu-și putea face nici despre zeitate o idee destul de clară, ci după etatul cultural a fost și teologia diverselor popoare.

Deși n'au lipsit profeți teonoetici, cari au cunoscut aberațiunea timpului, totuși de răul vederii sensualiste nu s'au putut total pronunța sau deșteptările lor au amuțit ca glasul celui ce strigă în pustie.

Gravitațiunea sensualistă, care desbinând spiritul omenesc de principiul său spiritual îl ferecă de vanele grijii lumești, a fost contura remarcantă a vieții intelectual-morale, prin care omenimea era deținută dela o morală și teologie curată. Ca contrabalanta întimpinăm în ostul Asiei din cărunta anticitate ascesa, care tindea a aduce mulțumire sufletească. Dară precum tot pământul vârtos este desuburzit de vinele apei, sensualismul, ca vedere dominantă ține ferecate în ghiarele sale toate pornirile antisensualiste, de aceea și ascesa brahmană mărginindu-se mai că numai la smerirea corpului lasă spiritul neluminat. Din acest întunec, în care se luptă sensualismul cu spiritualismul, resare budhismul cu principiul său raționalist, susținând că cunoștința îl face pe om mântuit. Însă la plinirea timpului, când neamul omenesc în lupta grea pentru existență stă intelectual oțelit și speculativ înaitat, când de presiunea formalistă pus pe seculară meditațiune a ajuns a se ridica spiritual peste nivelul josnic al vederilor sensualiste, când omenimea eșise din fașele principiilor vechi de educațiune religioasă, a sosit Dzeu logos în persoana fiului omenesc, spre a arată că spiritul este calea, viața și adevărul și prin viața sufletească o regenera pe cea religios-morală.

Drept aceea, constă modul sau ideea doctrinei sale în combaterea sensualismului prin accent de viață spirituală. Având omenimea prin acest ferment a deveni din sensualistă spiritualistă, din formalistă esențialistă, din materialistă idealistă, din rea bună, din păcătoasă religios-morală, natural, a trebuit să se petreacă în viața sa prin ridicarea nivelului de vederi o schimbare, o prefacere, o reformă internă și radicală. Spiritul proclamat de Iisus Hristos (Ioan 5. 63) ca princip de regenerare religios-morală, ca mijloc soteric contra robiei sensualiste, ca ferment de prefacere se accentuează pe toate paginile sfântului său evangeliu. Având deci numai spiritul a regenera neamul omenesc, deaceea îl pretinde ca princip conducător pe toate terenele de viață, îl incarnează în toate instituțiunile sale și-l simbolizează în toate mijloacele soterice de fire concretă.

Precum substractul alimentelor nu se poate organic primi în stare elementară, ci numai în soluțiunea voluminoasă a alimentelor vegetabile și animalice, nici Dzeu Mântuitorul s'a mărginit numai la ideea soterică, ci a introdus instituțiuni concrete, cari desvoaltă atât în genere cât și în elementele lor accentul spiritual.

Pânea, care întrunește și susține corpul în bună stare fizică și prin dansa și spiritul în bună stare spirituală, vinul care întărește corpul, subție sângele spre o circulare mai ușoară și ridică spiritul peste nivelul grijilor ordinare în sfere mai superioare, ca analogii ale corpului ce există prin sângele sau e formei și esenței, au fost alese de Iisus Hristos, incarnațiunea supremei rațiuni, ca părți materiale ale sacramentului euharistic, care are misiune adublă de a spori viața sufletească și a combate printrânsa pornirile sensuale ale conștiinței individuale. Așa dară stând efectele fizice în cea mai aproape analogie cu cele spirituale ale mântuirii sufletești au fost pânea și vinul cele mai potrivite materii euharistice.

Dară fiindcă azima dulce atât după tehnica preparării corespunde unei stări intelectuale originale și inferioare, unui jos grad de avânt spiritual, pe care se află omenimea sensualistă, cât și după gustul ei dulciu gravitațiunei sensuale, de oarece în legea veche a fost instituită spre simbolizarea fericirii temporale dobândite prin eliberarea din robia Egiptului, unde Israil a mâncat pânea destul pe acră a robiei, Iisus Hristos, voind a simboliza atât direcțiunea spirituală, cât și efectul homogen al mijloacelor sale soterice alege, bine pânea dospită, care prin acrimea ei simbolizează părăsirea sensuațiunii și prin efectul fermentului spiritual prefacerea omului din sensual în spiritual, cum se prefacă aluatul prin ferment din dulce în acriu.

Precum este fermentul de natură spirituală, pretinde Iisus în mod simbolic, ca chiar în mâncare și beutură să nu încetăm a fi spirituali. Asemenea îndegetează prin vinul de gust natural acriu și amăriu, că chiar în inocentele plăceri zilnice să păstrăm spiritualitatea, combătând sensuațiunea.

Resumativ resuita, că materiile euharistice cantitativ desvoaltă direcțiunea vieții și calitativ efectul lor.

Precum s'a folosit de parabole, care exprimă în mod ilustrativ ideea sa, a ales spre a demonstra în mod sensoric, cum trebuie să fie viața temporală, spre a dobândi pe cea eternă, acele materii euharistice, cari simbolizează și îndegetează pe deplin esența doctrinei sale mântuitoare. Voind deci a simboliza spiritul nu l'a putut prin mijloace ce înseamnă după ființa lor ceva sensual și nespiritual, precum este azima, care este simbolul plăcerilor sensualiste de fire pur corporală.

Fiind deci instituțiunile soterice ale lui Iisus Hristos reversul sau partea adecoată concretă și esențial echivalentă a ideii sale soterice, învăță ele pre cel neînvățat tot ce află cel învățat în evangeliul său.

Deoarece ce nu pânea nici vinul gustat ci credința și moralitatea adevărată mântue pe om, prima vista s'ar părea diferența neesențială de oarece însă denaturează în mod esențial idea lui Hristos și prin conștiințele interpretative sensualiste conștiința individuală, în urma căreia biserica apuseană a îndrăsnit la o atare reformă, contra principiului lui Hristos vine în toate manifestațiunile sale istorice la iveală, de aceea biserica apuseană abandonând ideea conducătoare a lui Hristos din punct de vedere dogmatic nu poate fi adevărată, de oarece nici Iisus Hristos, voind a crea o biserică adevărată n'a putut-o înzestra cu instituțiuni soterice, cari în elementele lor contrazic principiului său, precum este azima ca element euharistic.

(Va urma).

Latinitatea limbei române

de

Iosif I. Goldiș,

fost profesor gimnazial și Episcop gr.-or. român al Aradului, traducere liberă de: Alexandru Munteanu al lui Vasilie preot gr.-or. român.

(Urmare)

O comparație a rugăciunii „Tatăl nostru“, în limba: latină, italiană, spaniolă, franceză și română, scoate în relief schimbările, ce s'au petrecut în sinul limbilor latine-surori. Ex.

1. lat. Pater noster, qui es in coelis,
it. Padre nostro, che sei ne sieli,
sp. Padre nuestro, que estas en los cielos,
fr. Notre père, qui es en cioux,
rom. Tatăl nostru, cine ești în ceriuri.
2. lat. Sanctificetur nomen tuum,
it. Santificato sia il tuo nome
sp. Santificado sea el tu nombre,
fr. Ton nom soit sanctifié,
rom. Sântească-se numele tău.
3. lat. Adveniat regnum tuum,
it. Il tuo regno venga,
sp. Venga el tu regno,
fr. Ton regne viene,
rom. Vină împărăția Ta.
4. lat. Fiat voluntas tua
it. La tua volontà sia fatta,
sp. Haga se tu voluntad,
fr. Ta volounté soit faite,
rom. Fie voia Ta.

5. lat. Sicut in coelo, anche in terra,
it. Si come in cielo, et in terra,
sp. Como en el cielo, assi en la terra,
fr. En la terre comme au ciel,
rom. Cum în ceriu, așa și pe pământ.
6. lat. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie,
it. Dacci hoggi il nostro pane cotidiano,
sp. El pan nuestro de cada dia da nos la oy,
fr. Donne nous aujourd'uy notre pain quotidien,
rom. Pânea noastră de toate zilele, dăne-o nouă astăzi.
7. lat. E dimitte nobis debita nostra,
it. E rimettici i nostri debiti¹⁾
sp. Y ferdona nos nuestras deudas,
fr. Et pardonne-nous nos offenses,
rom. Și ne iartă nouă păcatele noastre.
8. lat. Sicut nos dimittamus debitoribus nostris;
it. Come noi ancora li rimettiamo a nostri debitori;
sp. Asi como nosotros las perdonamos a mestros deudores;
fr. Comme nous les pardonnons à ceux qui nous ont offensés;
rom. Cum și noi iertăm păcătoșilor nostri.
9. lat. Et ne nos inducas in tentatione;
it. E non c'indurre in tentazione;
sp. Y no nos dejes caer eu la tentation;
fr. Et ne nous indius point en tentation;
rom. Și nu ne duce în cercare.
10. lat. Sed libera nos a malo.
it. Ma liberaci dal male.
sp. Ma libra nos de mal.
fr. Mais delivre-nous du mal.
rom. Ci ne scapă de cel rău.

Dar' să comparăm singuraticele dialecte ale Italiei: din Piemont, Liguria, Lombardia, Venetia, Triest, Neapole, Sicilia și Corsica, cu limba română cea izolată de 18 veacuri, dialecte în chip amănunțit studiate în eminenta operă a filologului italian B. Biondelli, publicată în 3 volume (Milano 1854):

- Dial. Piemont: Voi taié 'na frascalin', per fê ombra al me 'caval
- d. Rom. Voiu tăia o frunzuliță, spre a face umbră la al meu cal.
- d. Ligurian: Stelle del cielu, fêmi d'iin favure! Fê cresce questa notte, sciiissan t'ure.
- „ Rom.: Stele dela ceriu, faceți-mi o favoare! Faceți să crească această noapte șasezeci de ore.
- „ Lombardian: No te parli de quest mi comemi ma tel disi de part de Domnedè.
- „ Rom.: Nu-ți vorbesc de aceasta ca dela mine; dar' ți-o zic din parte de Dumnezeu.
- „ Venetian: Cussi fa l'omo e'o l'è inamora; dormi pur, bela, e dormi pur sicura.
- „ Rom.: Așa face omul când e înamorat; dormi dar', belă, și dormi sigură.
- „ Triestian: Pergè po' no ghe n'astu planta un altro nou?
- „ Rom.: Pentru-ce apoi nu ai plantat un altul nou?
- „ Lațian: Voglio levà una penna a le tue are, e voglio scrive una lettera.
- „ Rom.: Voiu lua o pană din ale tale aripi, și voiu scrie o scrisoare.
- „ Neapolitan: E tu, come si tant' aspra? Muorto 'me vide, e non 'me vuo aintare.
- „ Rom. Și tu cum ești atât de aspră? Mort mă vezi, și nu voiești a mă ajuta.

¹⁾ În dialect sicilian: li nostri picati, românește: ale noastre păcate.

- „ Sicilia: Aviti l'acqua fresca, e 'un mi ni dati; muriri mi faciti di la siti.
 „ Rom.: Aveți apă rece și nu-mi dați; a muri mă faceți de sete.
 „ Corsican: Or magnate 'n vostru pane, e bitte 'n vostru vinu.
 „ Rom.: Acum mâncați a voastră pâne, și beți al vostru vin.

Eată profetia implinită: „Manserunt, hodieque manent vestigia ruris!“ Horatius.

Din acestea se vede, că în butul elementelor intrate în limba noastră dela popoarele vecine: greci, slavi, maghiari, etc., construcțiunea internă a limbei române a rămas în întreg-tatea sa. Limba italiană însă, în decursul timpului a trecut prin diferite formațiuni schimbări și întocmiri, atât în construcția internă, cât și în cea externă, așa că precum ne spune Laurentius Topeltinus, scriitorii, dar' mai ales poeții italieni au perfecționat-o atât de mult, încât din limba veche au format una cu totul nouă.

Eată, dealtfel, vorbele acestui scriitor: „Existimo antequam Dantes, Boccacius et Petrarca ex barbarismis Longobardorum, Gallorum que et familiaris latini sermonis reliquis novam hanc Italarum elegantem, et pene divinam composuissent, Valachicam, Italicae linguae per omnia similem fuisse“¹⁾

În urmă, eată ce zice și Kovács: „Vernaculum istorum Valachorum sermonem plus fere in se habere Romani et Latini terminis, quam praesens Italarum lingua“²⁾

(Va urma).

Reflexiuni

la „Răspunsul“ D-lui Pr. D. Voniga.

În numărul 47 dela 20 Noemvrie (3 Dec.) a. c. al organului oficios „Biserica și Școala“ am aflat răspunsul dlui Pr. D. Voniga la reflexiunile mele la „Etica creștinească“, publicate în Nr. 44 dela 30 Oct. (12 Noemvrie) a. c. La acest „răspuns“ reflectez următoarele:

Eu nici că aş mai avea cuvânt, de oarece cele spuse de mine în reflexiunile mele n'au fost combătute, ci din contră, cam recunoscute. În volumul de „Etica creștinească“ publicat de dl Părinte D. Voniga izvoarele de cari s'a folosit nu sunt indicate de fel, ceea ce m'a îndemnat la publicarea acelor reflexiuni. E drept, că unul, care încă nici nu cunoaște și nici nu a studiat Teologia Morală, cetind volumul, cu trup cu suflet îi vine a crede, că întregul, ba chiar și forma și espunerea e un product propriu al dlui Părinte; unul însă, căruia manual și op de „Teologie Morală“ îi este cunoscut, acela nu poate cugeta astfel. Nu poate căci precum am zis și zic și acuma, dl Părinte s'a prea-folosit de izvoare, pe cari nu le-a indicat în volumul publicat. Eu am amintit în reflexiunile mele izvoarele de cari s'a folosit, și anume am amintit ca izvor manuscriptul Rev. Domn Dr. Trailescu, întocmi după Samuil Andrieviciu. Aici dl Părinte pune semnul întrebării, însă nu știu pentru-ce? Sau poate nu știe despre care S. Andrieviciu e vorba? E vorba despre Samuil Andrieviciu, fost preot în Bucovina, satul Cea-

hor, iar mai târziu S. Silvestru Andrieviciu, arhiepiscop și mitropolit al Bucovinei și al Dalmației. Manuscriptul Rev. Domn Dr. Trailescu nu-l recunoaște de autoritate și astfel nici de izvor, căci nu e tipărit. Pentru-ce nu recunoaște dar pe S. Andrieviciu, căci manualul lui de „Etica creștinească“ sau „învățătură morală“ și e tipărit? Zice dl Părinte, într'un loc, și recunoaște că: „Știința nu se scoate din degete o știu și eu; da se știe, că precum râu fără izvor nu este, așa nici opuri fără izvoare nu se pot face“. Dacă aceasta o recunoaște și dl Părinte, atunci pentru-ce ne duce'n rătăcirie? Ce greutate i-a fi fost indicarea izvoarelor?

Apoi în alt loc zice: Când lucrez, eu îmi caut izvoarele; caute-le și d-sa, când vrea să facă reflexiuni. Dacă dl Părinte le-a căutat, eu încă am căutat și le-am și aflat și am și dovedit cum se folosește dl Părinte de ele. Dacă nu e destul manuscriptul, am amintit și atunci despre opul tipărit al lui S. Andrieviciu, pe care îl amintesc și acum. Și pentru a convinge, că eu într'adevăr am aflat izvoarele și în op tipărit nu numai în manuscript, ca să dovedesc aceasta, voi ruga pe dl Părinte să binevoiască a compara locurile următoare: (E vorbă așadar de opul tipărit al lui S. Andrieviciu și de volumul publicat de dl Părinte.)

I. Din Andrieviciu §-ii: 58, 59, 60, 61, 62 și 63 (pag. 71-77) cu §-ii despre: Virtuțile teologice, credința, necesitatea, însușirile și păcatele opuse ei (pag. 43-45.)

II. §-ii: 65, 57 (pag. 80, 83) cu §-ii despre: speranță, însușirile și păcatele opuse ei (pag. 45, 46, 47 și 48.)

III. §-ii 68, 69, 71 (pag. 84, 87, 88) cu §-ii despre: iubire, însușirile și păcatele opuse ei (pag. 48, 50, 51).

IV. §-ul 74 (pag. 91) cu §-ul despre: cultul etern al lui Dzeu, necesitatea și însușirile lui (pag. 56, 57).

V. §-ii 77, 78, 79 (prescurtați) (pag. 94, 95, 97) cu §-ul despre: rugăciune și spețiile ei (pag. 58).

VI. §-ul 81 (pag. 100) cu §-ul despre: însușirile rugăciunii (pag. 58, 59).

VII. §-ul 88 (pag. 112) cu §-ul despre: jurământ (pag. 70).

VIII. §-ul 89 (pag. 114) cu §-ul despre: condițiunile impunerii și depunerii jurământului (pag. 70, 71).

IX. §-lu 98 (pag. 127) cu §-ul despre: cunoașterea de sine (pag. 76).

X. §-ul 100 (pag. 129) cu §-ul despre: umilința morală (pag. 78).

Mă mărginesc numai la aceste puține, căci aceste, plus cele din rândul trecut, cred, că sunt destule. Aceste dacă vei binevoi a le compara atunci liniștit de tot vei putea zice dle Părinte, că îndemna la publicarea reflexiunilor nu mi-a dat *nici putina și nici subiectivitatea mea!*....

În alt loc zice dl Părinte, că: „Autorul original al adevărilor morale e Dzeu (ceea-ce și eu am știut deci și recunosc) și numai sistemul sau forma de pro-

¹⁾ Origines et occasus Transilvanorum, cap. 9.

²⁾ De administratione Regni Transilvaniae.

punere poate fi invenție omenească. În volumul publicat însă nu am aflat nici invenție nouă, nici formă originală, ci am aflat cum se folosește invenția altora. D-l Părinte nu recunoaște, că s'a folosit manuscriptul Rev. Domn Dr. Trăilescu, pe care zice că nu'l are; mie însă mi se pare, că doar' chiar dintrânsul a și studiat; căci pe timpul, când dl Părinte a studiat teologia, chiar Rev. Domn Dr. Trailescu a fost aplicat ca profesor la acest institut. Am zis, că mi s'a pare, deci nu afirm căci mai de aproape nu voiesc să mă informez! Totuși admite dl Părinte că poate (!) a consultat tocmai acel op, pe care l'a avut și dl Dr. Trăilescu, când și-a întocmit manuscriptul! Acum însă întreb iarăși, că pentru-ce n'a indicat consultarea acelui op? Și pentru-ce zice mai jos, că: „Izvoarele de cari mă folosesc în lucrările mele e studiu“?

Ce privește apoi afirmarea d-lui Părinte, că: „adevăruri morale nouă nu există, căci sunt vechi și de mult revelate de Dzeu“, eu zic, că nu am căutat după aceste, căci și eu știu atata, că adevărurile de credință și merală au de autor original pe Dzeu, însă am căutat sistemul și forma de propunere a lor, cari am cugetat să fie nouă, dar m'am înșelat.

Să stăm acum puțin și la erezia aceea, care am aflat-o în volumul publicat și la care fără a dovedi în destul, răspunde D-sa, că în privința espunerii canonului am fi de acord și că am „sfeclit-o“!... Ca să dovedesc, că pro primo, nu suntem de acord, iar pro secundo, că nu „am sfeclit-o“, vorbesc mai pe larg despre *canon sau epitimie*.

Am definit canonul sau epitimia în reflexiunile trecute și am arătat încât-va, că nu e satisfacție, ci numai *pedeapsă spirituală*. Aceasta epitimie însă nu este o pedeasă în înțelesul strict al cuvântului, pedeapsă temporală, ce ar suferi creștinul păcătos spre a satisface dreptății lui Dzeu pentru păcatele sale, precum învață biserica apus-ană, ci ea este o pedeapsă medicinală, un mijloc de îndreptare și *nu pedeapsă satisfăcătoare* dreptății lui Dzeu, nici certare a județului Dumnezeu; ci o certare a iubirii lui Dzeu, asemenea aceleia despre care vorbește însuși Dzeu zicând: *Eu ori pe câți îi iubesc, îi mustru și-i cert, râvnește dur și te pocăiește* (Apoc. 3. 19). Nu poate fi satisfacție din partea omului, căci e cu mult mai mic, decât să poată el satisface lui Dzeu, dar și de altcum Mt. Hristos a satisfăcut odată pentru totdeauna pentru păcatele omenești și dela om spre scopul mântuirii sale nu se recere nici un fel de satisfacție, ci numai credință și fapte bune. Și dacă păcătosul, ce se căește, ar avea să sufere oare-cari pedepse pentru a *satisface* dreptății lui Dzeu, pentru păcatele sale, atunci se presupune, că Mt. Hristos n'a adus o *satisfacțiune deplină* pentru păcatele omenești, ci aceasta trebuie să se îndeplinească prin *pătimirea* celor păcătoși. Dar și de altcum canonul (sau epitimia) trebuie să-l punem: 1 în raport cu Dzeu și 2 în raport cu biserica.

1. În raport cu Dzeu nu poate fi satisfacție; că pentru-ce nu? am arătat mai sus, ci e numai o sme-

renie, înfrângere, căci vătămând omul prin vre-o faptă pe Dzeu, prin umilința sa cea din afară arată semnul pocăinții celei din lăuntru.

2. În raport cu biserica iarăși nu poate fi satisfacție, ci e numai semnul îndreptării, căci pângărind omul biserica prin vre-o faptă, din partea duhovnicului nu i-se impune canonul, ca să plătească păcatul cu dânsul, ci ca să se ispitească pocăința lui, și ca să se constate, că oare se căește dânsul cu adevărat sau nu? Din toate aceste cred, că e evident, că canonul sau epitimia, nici la un caz nu poate fi satisfacție.

Și acum sfârșesc, rămânând în credința, că un teolog, care deja a obținut calculul din studiul moralei, poate să aprecieze orice ediție de „*etică creștinească*“, deci în totdeauna și la tot cazul poate fi și e și chemat la aceasta.

Petru Marșeu
ștud. teol. c. III.

Aviz.

Încă de acum atragem atențiunea P. T. domni, comune bisericești și epitropii școlare, asupra faptului, că foaia „*Biserica și Școala*“ pe anul 1906 numai aceluia se va trimite, cari au achitat atât abonamentul restant cât și cel curent și anume cel mult până în 30 Decembrie n. a. c.

Administrațiunea foaiei
„*Biserica și Școala*“
Arad, Strada Révay Nr. 10.

CRONICA.

Răspuns la memorandumul Sașilor. Ministrul de culte și instrucțiune publică însărcinat din partea M.S. Monarhului să rezolve în cercul său de competență memorandumul consistorului săsesc din Sibiiu, înaintat în contra ordonanțelor ministrului referitoare la instrucțiunea în școlăle elementare populare nemaghiare, a răspuns consistorului, că menține întru toate ordonanțele sale, contra cărora se știe, că au protestat și consistoriile noastre.

Deputat congresual. Dl Dr. Gavril Cosma, avocat în Beiuș, a obținut la scrutiniul de alaltăieri totalitatea voturilor; deci e ales de deputat congresual în cercul electoral Vașcău.

Bucovina și expoziția din București. Dieta bucovineană a hotărât unanim participarea țării Bucovinei la expoziția aniversară a 40 ani de domnie a regelui Carol și 1800 de ani dela venirea noastră în Dacia, ce se aranjează în București în anul viitor 1906, și a votat pentru aceasta o subvențiune de 10,000 cor. Comitetul țării însă, incredințându-se, că expoziția jubilară din 1906 are un caracter național român, a declinat esecutarea hotărârei dietei, sub cuvânt că Bucovina ne fiind o țară curat română, ci o țară poliglotă, în care populațiunea mai pe jumătate e slavă, nu poate participa ca țară la expoziție, ci numai Românii din Bucovina, cari reprezintă asemenea o jumătate din populația Bucovinei. Românii bucovineni au și hotărât cu mare însuflețire participarea la expoziția

jubilară din 1906. S'a constituit un comitet de organizare, care a pornit lucrările în mod foarte energic.

Preot gr. or. român pentru America. „Tleg. Rom.“ expune în tr'un număr recent tratările urmate între ven. consistor arhidiecezan și Românii din Cleveland America, cari, au întemeiat acolo cu mare însuflețire o parohie ortodoxă română. În urma acestor tratări consistorul din Sibiu ar fi trimis imediat un paroh definitiv la Cleveland, dar întrepreoții sfințiți n'a aflat o persoană disponibilă. Astfel a ales pe un cleric al cursului III, în persoana dlui Moise Bale, care pe lângă limba română, vorbește și limbile franceză, germană și maghiară, ear după angajare a început a se ocupa și cu limba engleză. Absolvând dl Balea la finea anului școlar 1904/5 teologia s'a căsătorit, deoarece sinodul Românilor din Cleveland a cerut numai un preot căsătorit. La 18 Oct. v. 1905 dl M. Balea a fost hirotonit întru preot, provăzută cu singhelie arhierescă în 4 limbi, cu cărți bisericesti, ornate, antimis etc. și trimis la locul destinațiunei, unde poporul l'a așteptat cu mare dor.

Deșteptarea Românilor din Basarabia. Românii din Basarabia au început să miște. S'au format 2 ligi române, una sub conducerea avocatului Filimon, alta sub conducerea lui Teodorin. Ele au cerut serviciu divin în limba română, înființarea de școale românești și limbă română de pertractare la judecătoria și în administrație. Ligele vor edă un ziar național român sub titlul „Moldova“.

Amenințările contra Românilor macedoneni. Din Balcamen (Macedonia) se scrie: Vandalismele săvârșite de bandiții greci în nenorocita noastră comună întrec orice închipuire și bieții români lipsiți de orice protecți sunt desperați cu totul. O simplă enumerare de fapte va dovedi mai bine în ce stare de plâns am ajuns. În primul rând au fost constrânși sub amenințare de moarte să se înroleze în bandele lor. După aceasta au impus comunelor să furnizeze toate proviziunile trebuincioase celor 4—5 bande, cari operează în jurul ei. Ba chiar bandiții rechisiționează toți caii, ca să-i poarte pe dânșii și să le care proviziunile și munițiunile. Ca și când toate acestea n'ar fi de ajuns să ne ducă la ruină, bandiții greci au interzis locuitorilor orice relațiuni cu partizanii ideii românești și au făcut o listă, pe care figurează toți ceice trebuie omoriți, pentru că nu s'au declarat de greci. Dar ceceale întrece orice margine, este faptul, că banda criminalului Vardas, când a intrat pentru prima oară în comuna, distribuind locuitorilor vr'o 700 de puști Gras, el și oamenii săi au siluit peste 15 femei și fete dintre cari unele minore. Multe din aceste nenorocite au murit de spaimă și oroare, altele au preferit sinuciderea. Disperarea locuitorilor a ajuns la culme.

A apărut Nr. 12 din revista „Junimea Literară“ Redacția și administrația: Suceava (Bucovina) strada Sturza Nr. 655.

Concurs.

În temeiul dispozițiunei Vener. Consistor diecezan din Arad, de sub Nr. 4546 din 1905, se escrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare pentru îndeplinirea parohiei de clasa primă din comuna **Cherechiu**, protopopiatul Șiria, devenită văcantă în urma promovării părintelui Alexandru Muntean, ca protopop al tractului Peștes.

Beneficiul încopciat cu aceasta parohie este: 1. Sesiunea parohială, constătătoare din 40 jughere pământ arător, care dă un venit anual, cel puțin, de: 1600 cor. 2. Despăgubirea pentru pășune: 96 cor. 3. Usufructul unui intravilan parohial cu canepiște 50 cor. 4. Răscumpărarea competenței de bir, în baii 200 cor. care sumă se va solvi ulterior, în fie care an la 1 Noemvrie. 5. Venitul ștolar usitat în parohie, care se poate afla în protocolul comitetului parohial, sub Nr. 13/1904, și care face apoximative: 200 cor. Deci, întregul beneficiu anual al acestei parohii face: 2146 cor., din care detragându-se toate dările, cari fac cam 250 cor. rezultă un venit curat de: 1896 cor. la an, deci aceasta parohie se decretează de clasa primă.

Reflectanții sunt poștiți, ca petițiile lor, instruite conform §-lui 15, lit. a) din Regulamentul pentru parohii și adresate comitetului parohial din Cherechiu, să-le înainteze Rev. Domn Mihail Lucuța, protopop în Șiria, până la 4/17 Ianuarie 1906 incluziv, iar până la alegere, cu observarea strictă a §-lui 18 din același Regulament, să se prezenteze în s. biserică din Cherechiu, pentru a-și dovedi desteritatea în oratorie și rituale.

Se **observă**, că alegândul preot are să îndeplinească catehizarea, fără altă remunerațiune, la școala, eventual școalele cari i-se vor designa. De asemenea se obligă să **predice** în toată luna cel puțin odată.

Din ședința comitetului parohial gr. ort. rom. din Cherechiu, ținută la 20 Noemvrie v. 1905.

Comitetul parohial:

În conțelegere cu mine: *Mihail Lucuța* protoprezviter.

—□—

1—3

În sensul concluzului Ven. Consistor gr. or. din Oradea-mare, de sub Nr. 459 a. c. pentru parohia văcantă **Dragoești-Belegeni**, se escrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare.

Dotățiunea este conform fasiunei coala B următoarea: a) 9 holde și 800 cvadrați pământ prețuit în 144 cor., b) casa parohială cu grădină, c) 6 cubule bucate bir, d) stolele îndatinat, e) întregirea dela stat 573 cor.

Recurenții vor avea a-și trimite petițiunile în termenul prescriș la subscrisul în Beiuș.

Beiuș, la 25 Noemvrie 1905.

În conțelegere cu com. par. *Vasilie Papp* protoprezv.

—□—

1—3

Pentru îndeplinirea definitivă a parohiei de cl. III. **Iarcoș**, se escrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare.

Venitele sunt: 1. Usufructul $\frac{1}{2}$ sesii de pământ estravilan; 2. câte una măsură de cucuruz sfărmat dela circa 60 de case; 3. stolele îndatinat și 4. întregirea venitelor dela stat, după ecalificațiunea alegândului, (la preot cu 8 cl 1545 cor. 95 fil.)

Dările publice le va solvi cel ales.

Reflectanții sunt poștiți, ca recursele ajustate conform Regulamentului și adresate comit. parohial concernent, să la subștearnă Oficiului ppesc din Butteni (Buttyin Arad m.) având a se prezentă în careva Duminecă ori sărbătoare în biserică, spre a-și arată desteritatea în cele rituale.

Comitetul parohial

În conțelegere cu: *Ioan Georgia* protoprezviter ins. scol

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea stațiunii învățătoarești din **Zimbru** (inspectoratul Halmagiului), devenită în vacanță în urma pensionării învățătorului Nicolae Maci, se escrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare în foaia oficioasă „Bis. și Școala“.

Emolumentele sunt: 1. Salar în bani din cassa censuală 600 cor. 2. Spese de conferință 20 cor. 3. Curatorul școlii 20 cor. 4. Lemne focului 48 care, din care este a se încălzi și școala 5. Scripturistica în natură. 6. Dela înmormântări unde va fi poftit și alte funcțiuni cantorale 1 cor. 7. Locuința acomodată cu 2 chilii, cuină și cămară, grajd și grădină. 8. Cvinvenalul după împlinirea alor 5 ani de serviciu prestat în comună.

Doritorii de a ocupa acest post sunt poftiți ca resursele lor ajustate cu toate documentele prescrise în „Regulament și Statutul Organic“ și adresate comitetului parohial se le susțin până la termenul susindicat, subscrisului inspector școl. în Halmagi (Nagyhal-magy), și ca să se prezinte în vre-o Duminecă ori sârbătoare în s. biserică din Zimbru spre a-și arăta dexteritatea în cântări și tipic făcându-se astfel cunoscut poporului.

Din ședința comitetului parohial din Zimbru ținută la 30 Oct. (2 Noemv.) 1905.

Valeriu Cristea
președ. com.

Nicolae Maci
not. com.

În conțelegere cu mine: *Cornel Lazar* protop. ins. școl.

—□—

3—3

Pentru îndeplinirea parohiei (a doua) vacante din **Soborșin** prin aceasta se escrie concurs cu termen de recurgere de **30 zile** dela prima publicare în Organul diecezan „Biserica și Școala“.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt: 1. 4 jughere de pământ, cu venit anual de circa 80 cor. 2. Ștolele obișnuite, 3. birul, câte o măsură de cucuruz sfărmat dela fiecare număr de casă 4. Intregirea dotațiunii din vistieria statului 690 cor. 92 fil. respective 1490 cor. 92 fil.

Parohia este de clasa I-a dar în lipsa recurenților calificați pentru această clasă se vor admite și cei cu calificare de cl a II-a.

Recurenții se avizează, ca resursele lor ajustate conform lit. a) și respective b) a §-lui din Regulamentul pentru parohii și adresate comitetului parohial din Soborșin să le susțină P. O. Oficiu pprezibital în M Radna, iar dânsi cu stricta observare a dispozițiilor §-lui 18 din acelaș regulament să se prezinte în s. biserică din Soborșin pentru a-și arăta dexteritatea în cele rituale și omiletice.

Comitetul parohial

În conțelegere cu: *Procopie Givulescu* protoprezviter.

—□—

3—3

Calendarul diecezan pe anul comun 1906.

In editura tipografiei diecezane gr.-or. române a Aradului e deja gatu și se poate avea și procura atât dela administrațiunea tipografiei diecezane, strada Révay Nr. 10, cât și dela librării, cu prețul de 40 fileri.

La comande peste 10 exemplare 20% rabat expedate franco.

Se estinde pe 15 coale tipar garmond și cuprinde afară de partea calendaristică, calendar economic, șematismul mitropoliei gr.-or. rom. în general și al diezei Aradului în special, cronologia pe anul 1906, sărbători și alte zile schimbăcioase, posturile, anotimpurile etc. Genealogia caselor domnitoare, târgurile din Ungaria și Ardeal, instrucțiuni postale și telegrafice etc. iar în partea literară:

Datini și obiceiuri la nuntă, de Petru Vancu. Din bătrâni de Maria Cioban. Din luptele vieții de I. Groșorean. Române dela Grivița de V. Alexandri. Cine a adus sărăcia în lume de Leon Tolstoi. Podul înalt de St. O. Iosif. Insula șerpilor de Carmen Sylva. Cine-i Nuhăm? de Th. D. Speranță. Boerașul de I. Pop Reteganul. Cântec de Maria Popovici. O zi de Duminecă la sate de P. Popa. Doine și Hore de Vasile Sala. Povestiri de Gh. Tulbure, Plugarii de Octavian Goga. Din viața noastră de Petru E. Papp. Economie: Cultura cânepei, Protejarea paserilor, Sfaturi economice, Sentințe, glume și anecdote. Inscrerate și reclame

Il recomandăm cu multă căldură tuturor oamenilor cu carte, căci în calendarul acesta pe lângă preț de 40 fileri află și o carte de lectură prețioasă și plăcută.

Cancelaria arhitectului român

Ioan Niga

ARAD, Strada József főherceg-út Nr. 1.

(lângă „Victoria“).

Pregătește planuri și specificări de spese pentru edificii publice și private, primește lucrări în sfera arhitecturii mai înalte, cenzurări, colaudări. Ca specialist în ritul nostru oriental edifică și restaurează biserici în mod artistic, din care căuză îl recomandăm în deosebi dlor parohi. Trimite planuri, schițe, specificări și servește în lucrări arhitectonice cu deslușiri grațnit.

40-58